

VYSOKÁ ŠKOLA EKONOMICKÁ V PRAZE
Fakulta mezinárodních vztahů
Středisko mezinárodních studií Jana Masaryka

SLOVNÍK TEORIE MEZINÁRODNÍCH VZTAHŮ

PETR KRATOCHVÍL

2007

SMS_209 Teorie mezinárodních vztahů
SMS_413 Teorie mezinárodní politiky
2SM_405 Teorie mezinárodních vztahů

Tento malý slovník pojmů teorie mezinárodních vztahů (TMV) byl zpracován především jako učební pomůcka pro studenty, kteří absolvují kurzy mezinárodních vztahů univerzitního typu. Nesnaží se přitom být pouze doplňkem již existujících slovníků mezinárodních vztahů nebo mezinárodní politiky, ale na rozdíl od nich se zaměřuje na problematiku mezinárodních vztahů primárně z teoretického hlediska. Hesla zde obsažená lze rozdělit do několika základních kategorií: V první řadě se jedná o základní pojmy TMV jako např. konflikt, spolupráce, diplomacie nebo mezinárodní vztahy. Zadruhé slovník přibližuje základní teoretické přístupy k mezinárodním vztahům jako realismus, liberalismus, konstruktivismus, apod. V případě, že tyto široce pojaté přístupy zahrnují větší množství vlivných TMV, jsem se pokusil i o zachycení těchto konkrétních teorií (v rámci liberalismu se tak jedná např. o idealismus, liberální mezivládní přístup, teorii demokratického míru nebo neoliberalismus). Zatřetí slovník identifikuje některé důležité koncepty, které se ve výše uvedených teoriích vyskytují a které jsou pro jejich pochopení zásadní. Sem patří termíny jako polarita, anarchie, kolektivní bezpečnost, mezinárodní společnost, bezpečnostní společenství a mnohé další. A konečně mezi hesly najdeme celou řadu takových, která propojují studium mezinárodních vztahů s obecnějšími otázkami filozofie vědy (ontologie, naturalismus, debata aktér-struktura, atd.). Rozdělení hesel do těchto čtyř kategorií zachycují následující tabulky.

Recenzenti: doc. Ing. Petr Drulák, Ph.D.
prof. PhDr. Zuzana Lehmannová, CSc.

Základní pojmy v mezinárodních vztazích

Aktér v MV
Aliance
Bezpečnost
Diplomacie
Domácí politika, vztah k zahraniční politice
Ekologie a MV
Hegemonie
Identita v MV
Jazyk a MV
Konflikt v MV
Mezinárodní instituce
Mezinárodní organizace
Mezinárodní politika
Mezinárodní právo
Mezinárodní režim
Mezinárodní systém
Mezinárodní vztahy
Moc
Nacionalismus a MV
Náboženství a MV
Normy v MV
Osvícenství, význam pro MV
Preference v MV
Spolupráce v MV
Suverenita
Zahraniční politika
Západní myšlení a TMV
Zbrojení
Změna v MV

Základní teoretické přístupy

Anglická škola
Behavioralismus
Debata mezi paradigmaty
Druhá velká debata
Federalismus v MV
Feminismus
Funkcionalismus
Geopolitika
Idealismus (liberální internacionalismus)
Institucionalismus
Kodaňská škola
Konstruktivismus
Kritická teorie
Liberalismus
Liberální mezivládní přístup
Marxismus
Mezinárodní politická ekonomie
Neofunkcionalismus
Neoliberální institucionalismus (neoliberalismus)
Neomarxismus
Neo-neo debata
Neorealismus
Normativní teorie
Postmodernismus
První velká debata
Předchůdci TMV
Realismus
Teorie demokratického míru

Teorie evropské integrace
Teorie hegemoniální stability
Teorie her
Teorie komplexní vzájemné závislosti
Teorie komunikace
Teorie mezinárodních vztahů
Teorie mnohaúrovňového vládnutí
Teorie mocenské rovnováhy
Teorie modernizace
Teorie racionální volby
Teorie světového systému
Teorie závislosti
Třetí velká debata
Velké debaty

Základní koncepty a pojmy jednotlivých TMV

Anarchie
Bezpečnostní dilema
Dekonstrukce
Diskurzivní analýza
Domácí analogie
Dvouúrovňová hra
Gender
Genealogie
Harmonie zájmů v MV
Heartland
Hra na zbabělce
Imperialismus
Kolektivní bezpečnost

Kosmopolitanismus
Národní zájem
Polarita
Projekty věčného míru
Racionální aktér
Realpolitik
Socializace
Sociální darwinismus
Spravedlivá válka
Státocentrismus
Vestfálský systém
Věžňovo dilema
Výnosy ze spolupráce

Pojmy z filozofie vědy

Debata aktér-struktura
Dějiny, vztah k TMV
Epistemologie (gnozeologie)
Filozofie společenských věd, vztah k TMV
Funkce TMV
Kauzalita v TMV
Metateorie
Metodologie v TMV
Naturalismus (vědecký monismus)
Ontologie
Postpozitivismus
Pozitivismus
Roviny analýzy
Vědecký realismus

Z didaktického hlediska považuji za vhodné, aby student/ka postupoval/a při studiu systematicky od nejjednodušších hesel k těm komplikovanějším a bez předchozího studia méně srozumitelným. Nejvhodnější je začít obecnými hesly jako mezinárodní vztahy nebo mezinárodní politika, poté přejít ke obecným teoretickým přístupům (konstruktivismus, realismus, liberalismus, marxismus, atd.) a tzv. velkým debatám (první, druhá a třetí velká debata, také heslo velké debaty) a teprve poté je na místě se zabývat konkrétními teoretickými koncepcemi a pojmy. Jinak řečeno, student/ka může začít první tabulkou a pokračovat ke druhé a třetí. Pojmy ze čtvrté skupiny doporučuji zkoumat tehdy, když student/ka na daný termín narazí v některém z předchozích hesel.

Seznam zkratk

IMF	Mezinárodní měnový fond
IR	international relations
MV	mezinárodní vztahy
NATO	North Atlantic Treaty Organisation
TMV	teorie mezinárodních vztahů
WTO	Světová obchodní organizace